

השולחן העגול להשקעות זרות - פורום מחקר וידע

סיכום מפגש 1 – ט"ו בתמוז תשע"ח, 28.6.2018

ביום ה', 28.6.18, ט"ו תמוז תשע"ח, 28 ליוני 2018 התקיים מפגש פורום מחקר וידע בנושא השקעות זרות, במועצה לישראל יפה, תל אביב, בהשתתפות כעשרים וחמישה אנשי אקדמיה, חוקרים, נציגי המדינה, נציגי חברה אזרחית ובעלי עניין (רשימת משתתפים נספח 1).

1. סדר היום:

- פתיחה והכרות
- הצגת סקירה מחקרית - השפעת השקעות זרות על השוק המקומי
- הצגת סקירה - הגורמים להשקעות זרות בישראל
- דיון - תגובות לסקירות וסדרי עדיפויות בחקר השקעות זרות בישראל
- מתודת שיתוף פעולה בין חברי השולחן. ראו תיאור מתודת השיתוף בעמוד 5 במסמך זה.
- סיכום

2. פתיחה והיכרות:

- 2.1. ד"ר גלית דשא והגב' לאה לנדמן, יועצות שיתופים - הצגת סדר היום.
- 2.2. מר אייל אליעזר, מנהל Invest In Israel במשרד הכלכלה והתעשייה - הצגת Invest In Israel, יחידה שהוקמה במשרד הכלכלה והתעשייה במטרה למשוך השקעות זרות איכותיות למדינת ישראל על מנת למקסם את תרומתן החיובית של ההשקעות הזרות למשק הישראלי. היחידה מתמקדת בקידום השקעות זרות בתחומי הייצור המתקדם וזאת לאור המצב בו ההשקעות הזרות נמצאות בעיקר בתחומי ההיי-טק ולא הייצור.

2.3. Invest in Israel כגוף ממשלתי פועל בכמה מישורים:

1. קידום מחקר והנגשת ידע
 2. קידום השקעות זרות (עולמות השיווק)
 3. סיוע לביצוע השקעה בפועל (ליווי משקיעים)
 4. מתן ליווי ושירות לאחר השקעה (בתחום הברוקרטיה הממשלתית)
- 2.4. מטרת השולחן העגול להשקעות זרות, פורום מחקר וידע – הן לאחד ידע, מיומנויות ויכולות, ליצור פלטפורמה שתעודד שיתופי פעולה, שיתוף ויצירת ידע ולקדם את תחום ההשקעות הזרות בייצור מתקדם בישראל. מכיוון שאין יצירה מקצועית ללא גב מחקרי, יצירת המחקר תסייע לקדם את המדיניות ותוכניות העבודה. המפגש הראשון שם דגש על עולם מושגים אחיד וסקירת ספרות בנושא.

2.5. פורום מחקר וידע מתקיים כחלק מתהליך שיתוף רחב אשר מלווה על ידי ארגון 'שיתופים' (חל"צ) כגוף מקצועי. תהליך השיתוף מתכנס מתוך התפיסה שעל מנת ליצור חדשנות ופיתוח ולקדם את תחום ההשקעות הזרות ביצור מתקדם, יש לשותף את כל הגורמים המעורבים – ממשלה, מגזר עסקי ושלישי ואקדמיה. מטרת התהליך היא להגדיל את מעגלי השיח על השקעות זרות וליצור אקוסיסטם תומך, שיניע לפעולה. תהליך השיתוף פועל בשולחנות נוספים בהם לוקחים חלק אנשי תעשייה מהעולם העסקי, אנשי ממשל, רואי חשבון ועורכי דין, מגזר שלישי ובעלי עניין נוספים.

3. הצגת סקירות ודין

בפתיחת הדיון הוצגו שתי סקירות נושאיות. מטרת הסקירות למסגר את הדיון המקצועי ולמקד את נושאי. שתי הסקירות משמשות לדיון שהתקיים לאחריון ומהוות בסיס לבחירת נושאי מחקר ושיתופי פעולה עתידיים. כמו כן מייצגות הסקירות את הדגשים למחקר וקידום השקעות מנקודת המבט של Invest in Israel והמדינה בנושא שיתופי פעולה מחקריים לעידוד השקעות זרות בייצור מתקדם.

3.1 ד"ר רועי שלם, שותף בחברת הייעוץ הכלכלי "נומריקס" הציג סקירה בנושא השפעתן של השקעות זרות ישירות (FDI) (ראו מצגת וסקירה נספח 2,3). הסקירה נבנתה לבקשת Invest in Israel כחלק מפרויקט רחב יותר של מדידת ההשפעה של השקעות זרות על הכלכלה בישראל.

3.2 גלעד בארי, מנהל תחום מחקר ואנליזה ב-Invest In Israel הציג סקירה בנושא הגורמים להשקעות זרות בישראל - כיוונים נוספים למחקר (ראו מצגת וסקירה נספח 4,5). הסקירה נבנתה עבור תהליך השיתוף ושולחן הידע והמחקר.

3.3 הדיון הראשון נערך על בסיס הסקירות שהוצגו, להלן עיקרי הדברים:

השפעות כניסת החברה הרב לאומית השולית¹: כניסתה של חברה זרה לישראל מלווה במספר

תהליכים מקבילים, אך לעיתים מתנגשים:

1. צמיחה מוגברת במרכזי פיתוח (R&D). דרישה גוברת לעובדים מיומנים ומנוסים בתחום פיתוח מוצר ותכנות. לעיתים נבחנת האפשרות לשלב פיתוח וייצור אך לרוב מוקד ההשקעה של החברה הרב לאומית הינו ברכישת פיתוח טכנולוגי בלבד.
2. ידע, ותחרותיות בשכר ובתנאים, וזאת בנוסף לערך התדמיתי – מקדמים את הייצור המתקדם והפיתוח בישראל ומעלים את שווי העובדים בישראל בהתאם.
3. משיכת כח האדם האיכותי לחברות הרב לאומיות מעודד מחד פיתוח של כח האדם האיכותי בישראל ומאידך עשוי ליצור מחסור בעובדים איכותיים לתעשיית ההייטק בישראל וליצור צוואר בקבוק שמקטין את פיתוח ישראלי שמשאיר כאן קניין רוחני.

¹ במושג חברה רב לאומית שולית הכוונה לחברה הרב לאומית הבאה שתכנס לישראל (בהינתן כי כיום פועלות בישראל כ-300 חברות רב לאומיות שרובן מפעילות מרכזי פיתוח בלבד). יש לבחון את התרומה החיובית של חברה זו, הערך המוסף שעל פיו צריכה המדינה להחליט מה מידת התמיכה וההשקעה של המדינה באותה חברה ובאילו נסיבות השקעה.

4. רוב מרכזי הפיתוח של החברות הרב לאומיות הפועלות בישראל פועלים במודל $cost +$. דהיינו על פי חישוב עלות מוצר ומרווח רווח קבוע וזאת מבלי להתייחס לתרומה הכלכלית של האתר בישראל לפעילות החברה העולמית. למעשה כיום ישראל הופכת יותר ויותר למרכז פיתוח ללא ייצור. לפיכך עידוד השקעות זרות בייצור מתקדם צריך להתמקד בבחינת ערך מוסף לכלכלה הישראלית שאינו נשען בהכרח על רווחי החברה אלא מרחיב דיון בהשפעות החברה הרב לאומית על פריון, תעסוקה, והשפעות על פיתוח אזורי,

שאלות שעלו בדיון ככיוונים למחקר עתידי:

1. מהי תרומתה הפוטנציאלית של חברה זרה חדשה לכלכלה הישראלית: כיצד נבחן השפעות חיוביות ושליליות. מהן השקעות נכונות ומה תרומתן? כיצד ניתן לעודד השפעות חיוביות ולצמצם השפעות שליליות.
2. מהם המקומות והתחומים שבהם חסרות השקעות זרות: מהם התחומים שבהם לישראל ערך מוסף. כיצד ניתן למנף ערך מוסף זה? אילו סוגי השקעות המדינה רוצה לעודד על מנת לקדם השקעות זרות בייצור מתקדם?
3. כיצד יכולה המדינה לעודד השקעות בתחומים מסוימים מבלי להרתיע משקיעים המעוניינים להשקיע בתחומים אחרים שאינם בתחומים זוכים לעידוד על ידה? האם וכיצד ניתן לבנות קלאסטרים ומה המשמעות של מאבק במגמות הגלובליות.
4. האם כניסה של חברות זרות מגבירה תחרותיות על עובדים למול חברות ישראליות או מייצרת אפשרות להגדלת מעגלי תעסוקה ומגבירה הכשרת עובדים מותאמים באופן שיסייע למשק כולו?

מדיניות ממשלתית לעידוד השקעות זרות

1. רפורמות שונות, דוגמת רפורמת המיסוי של נשיא ארצות הברית דונלד טראמפ יכולות להשפיע על שוק ההשקעות הזרות.
2. קיים קושי לבדוק מה היה קורה לולא קיומו של חוק עידוד השקעות הון ולכן קשה להוכיח את האפקטיביות שלו.
3. אמנם לגובה המיסוי והמענקים של מדינה יש השפעה על מידת האטרקטיביות של מדינה כמקד השקעות, אך גורם אי-הוודאות הוא גורם מרכזי בקבלת החלטות של משקיעים: ישראל מחלקת יותר מענקים ומציעה מיסוי תחרותי, אך אי הוודאות הכלכלית והפוליטית בישראל ביחס למדינות אחרות משפיעה רבות על ההחלטה האם להשקיע בישראל או לא.
4. תפקיד המדינה הוא לתת לחברות את השירות הטוב ביותר ועזרה בקבלת ההחלטה להשקיע גם בתנאי אי-וודאות ולהסיר ככל הניתן חסמים רגולטורים ובירוקרטיים שמונעים ממשקיעים להגיע.

שאלות שעלו בדיון ככיוונים למחקר עתידי

1. יתרונות יחסיים לעידוד ייצור בישראל בעזרת המדינה.
2. מהן ההשפעות של השקעות זרות ואיך מודדים אותן? האם שינוי בצורת המדידה תעזור להבין את המניעים והגורמים ולעודד יותר השקעות זרות?
1. מהן הסיבות שמסבירות את מגמת ההשקעה הנמוכה בישראל? מהם הקשיים והחסמים? (ע"ע העדר וודאות, שקיפות ויציבות. מחסומים רגולטיביים).
3. כיצד ניתן (אם ניתן) למדוד את השפעת כניסת החברה הרב לאומית הבאה לישראל וכיצד יכולה/צריכה המדינה לעודד את כניסתה.

3.4 הדיון השני התבסס על שתי שאלות –

שאלה 1: מה הם הפערים במחקר ואיך מצמצמים אותם?

1. מחסור בנתונים גולמיים – קיים קושי בהשגת נתונים מחברות עסקיות וגורמים ממשלתיים כגון, בעיית סודיות, קושי לקבל מידע מרשות המיסים, התמודדות עם שינוי סיווג. הנתונים הקיימים מהלמ"ס מוגבלים ולא תמיד נגישים לחלוטין בזמן אמת.
2. חסר מחקר לגבי חסמים להשקעות זרות והנזק שנגרם למשק כתוצאה מכך – ישנם ענפים בהם ההשקעות נמוכות. צריך תמונה רחבה יותר של הגורמים לעידוד רצון להשקעה או החסמים בעיקר חסרה הבנה, נתונים ופענוח לגבי מידת ההשפעה של כל אחד מהחסמים.
3. ביצוע מחקרי Case study: בשל המחסור במקרי בוחן הוצע כי המחקרים שיבוצעו במסגרת תהליך השיתוף המחקרי יתמקדו באבחון ולמידה של חברות לאומיות המשקיעות בישראל. הוצע לפנות לחברות רב לאומיות שהשקיעו בישראל: בפיתוח, בייצור או בשניהם ולבחון מהם שיקולי ההשקעה. כמו כן יבדקו חברות ששקלו השקעה בישראל על פי אותם פרמטרים.

שאלה 2: כיצד מחקר יכול לקדם את פיתוח ההשקעות הזרות בתעשיות מתקדמות בישראל?

1. השקעות מסין: האם נבדקה מידת ההשפעה בארץ ובעולם?
לשם תכנון ובניית מדיניות, יש להבין מהו התמהיל האופטימלי אליו יש לכוון. האם נכון להמשיך עודד קיומן של כמה שיותר חברות הפועלות במודל $Cost +$. האם חברה הפועלת במודל זה למעשה מייצרת נזק? המחקרים לא נותנים מספיק תשובות בנקודת זמן הנוכחית. יש קושי בכימות ומדידה לטובת אמירה משמעותית על עיצוב מדיניות ממשלתית.
2. המחקר צריך להציע מבט אסטרטגי - חברות מגיעות בגלל נכסים, הזדמנויות כלכליות ותועלות אחרות. יש להבין מהו המודל האסטרטגי הנכון לישראל בעידוד השקעות זרות בייצור מתקדם.
3. בישראל החיבור בין מו"פ וייצור הינו כלי עבודה משמעותי שיש לעודד. יש לבחון מקרים בהם ייצור מתקדם מגיע אחרי מו"פ.

4. מתודת חיבור להגברת שיתוף הפעולה בין חברי השולחן

מטרת מתודת החיבור הינה:

1. ליידע את המשתתפים לגבי אפשרויות שיתופי פעולה עם גורמים במדינה, נותני שירותים וחוקרים אחרים על מנת לקדם מחקרים במסגרת תהליך השיתוף.
 2. לאפשר לצוות התהליך לקדם חיבורים אלה בצורה אפקטיבית, ממוקדת ומהירה.
- מתודת החיבור:
- המשתתפים התבקשו לרשום על גבי כרטיסיות פרטי קשר (כולל מוסד מחקרי), שאלת מחקר רלוונטית עבורם ומה הם צריכים על מנת לקדם מחקר בנושא. הכרטיסיות הודבקו על גבי לוח תחת ארבעה נושאים עיקריים: מניעים, השפעות, מדיניות ממשלתית ומגמות עולמיות ולאחר מכן נתבקשו המשתתפים למתוח קו בין נושא המחקר שלהם לבין אחרים שהם מוצאים בהם אפשרות לשיתוף פעולה. (מתודת שיתוף פעולה מלאה מצורפת בנספח 5).
- תוצרי המתודה:
3. טבלה המסכמת את השמות, נושאי המחקר והחיבורים נשלחת למשתתפי השולחן בנפרד.
 4. לוח החיבורים כפי שיצרו אותו משתתפי השולחן נמצא במסמך זה בעמוד 7.
 5. כמו כן צוות התהליך יקדם את החיבורים באופן אקטיבי.

5. סיכום והמשך

- הוצגה התפיסה שהפורום הינו פורום מתמשך ושיש רצון וכוונה לקדם חיבור ושת"פ בין המשתתפים לטובת הרחבת הדין והידע הקיים. הוצעה שיטת הפעולה הבאה:
1. **שלב I:** איסוף תגובות מחברי השולחן.
 2. **שלב II:** מיפוי חיבורים אופציונאליים של חברי השולחן ע"פ עיבוד נושאי עניין משותפים כפי שעלו מחברי השולחן על הלוח.
 3. **שלב III:** קידום יזום של חיבורים בין השותפים לטובת מחקרים או שת"פים חדשים, דוגמת ה-case study על חברות יצרניות.

נספח 1 משתתפים (על פי א'-ב' שמות משפחה) :

דפנה אבירם ניצן	מנהלת המרכז לממשל וכלכלה, המכון הישראלי לדמוקרטיה
אייל אליעזר	מנהל Invest In Israel, משרד הכלכלה והתעשייה
פרופ' תמר אלמור	דיקן בית הספר למדעי ההתנהגות והחוג לפסיכולוגיה, המכללה למנהל
אביב אלפר	מנהלת מחלקת מחקר ואנליזה, Start Up Nation Central
פרופ' גדי אריאב	ראש המרכז לחקר עסקים גלובליים, אוניברסיטת תל אביב
שמעון אריאלי	גמלאי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
גלעד בארי	מנהל מחקר ואנליזה Invest In Israel, משרד הכלכלה והתעשייה
נעם בוטוש	כלכלן, מרכז המידע והמחקר של הכנסת
איל בלנק	מנהל לקוחות, חברת הייעוץ "אדיקט"
מירי בן טולילה	ראש תחום בכיר, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
ד"ר נועם גרובר	כלכלן בכיר, משרד ראש הממשלה
ד"ר דפנה גץ	עמיתת מחקר בכירה, ראשת המרכז למדיניות מדע, טכנולוגיה וחדשנות, מנהלת מרכז המידע, מכון שמואל נאמן
מיקי זכאי	מנכ"ל חברת הייעוץ "אדקיט"
פרופ' ניראון חשאי	פרופסור חבר בבית הספר למנהל עסקים ע"ש אריסון, המרכז הבינתחומי הרצליה
ד"ר אביחי ליפשיץ	חוקר בכיר, מכון אהרון למדיניות כלכלית, המרכז הבינתחומי הרצליה
אילן לאופר	אחראי קשרי ממשל Invest In Israel, משרד הכלכלה
נטליה מיסקביץ	מרכזת חברות רב לאומיות והשקעות זרות במאזן התשלומים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
ד"ר יורם עברון	חוקר ומרצה, אוניברסיטת חיפה
הנאדי עזאם	כלכלנית, בנק ישראל
סיון רחמים	מנהלת הקרן בערבות המדינה, BDSK
הלל שוסטר	שותף, KPMG
פרופ' דפנה שוורץ	ראש ההתמחות בניהול יזמי בבית הספר אדלסון ליזמות, המרכז הבינתחומי הרצליה
ד"ר רועי שלם	שותף, חברת הייעוץ "נומריקס"
צוות שיתופים:	
ד"ר גלית דשא	יועצת
לאה לנדמן	יועצת
שלמה דושי	מנכ"ל
מירי יעקבי הורוביץ	מנהלת תחום שיח בין מגזרי
קארן אייזנברג	רכזת שיח בין מגזרי
שחף מרחב	רכזת שיח בין מגזרי

נספח 5 מתודת לשיתוף פעולה בין חברי השולחן:

מניעים

השפעות

